

tinuïteiten kent en draagt daar bovendien een verklaring voor aan. Een opvallend voorbeeld vormen de Amerikaanse spoorwegwaarden die in Nederland door enkele bankiers en commissionairs werden geïntroduceerd en voor beleggers vaak op een teleurstelling uitliepen. Dit deed de reputatie van de branche geen goed en een aantal commissionairs verlegde daarom de accenten. We zien binnenlandse emissies belangrijker worden. Aanvankelijk betroffen die vooral de overheidssector maar ook de particuliere sector gaat een rol spelen, te beginnen met spoorwegen en scheepvaart, maar na 1890 eveneens emissies voor de industrie. Als resultaat zijn er in 1914 265 noteringen van grotendeels in Nederland uitgegeven waarden en is het relatieve belang van buitenlandse waarden fors gedaald. Voor de ontwikkeling van de bankensector tot de aanvang van wo 1 is dat niet zonder betekenis. Het belang van de bankensector in de effectenbranche echter bleef tot wo 1 bescheiden en kwam eerst tot volle ontplooiing met de concentratie in het bankwezen die rond 1910 inzette. De rol van de banken groeide toen zij door overnames rechtstreeks toegang tot de beurs kregen en zij in toenemende mate noodzakelijk bleken voor de doelmatige afwikkeling van de effectentransacties. Ook daarmee verwante zaken als bewaarneming en het ontwerpen van beschermingsconstructies waarvoor zij onder meer administratiekantoren in het leven riepen, versterkte hun positie. Toch moet de rol van de banken in die jaren niet overdreven worden, zoals Geljon laat zien. Uit zijn minutieuze reconstructie van verlies- en winstrekeningen van de vier grootste banken uit die tijd blijkt het aandeel van de commissie-inkomsten in het totale resultaat zelden de tien procent te overstijgen en vaker veel kleiner te zijn.

Met dit derde deel heeft Geljon de door J. Kymmell aangevangen bancaire geschiedschrijving tot 1914 gecompleteerd met een bijna uitputtende beschrijving van de effectenbranche en de betekenis ervan voor de handelsbanken. De auteur heeft daarmee een majeure prestatie geleverd die een lacune opvult. Het resultaat is bovendien een interessant en lezenswaardig boek. Voorzover een kritische aanmerking gemaakt zou kunnen worden betreft deze de eenzijdige Nederlandse invalshoek die de auteur volgt. De vraag kan gesteld worden of een beknopte vergelijking met de ons omringende landen niet overwogen had kunnen worden. Anderzijds zou daar tegen ingebracht kunnen worden dat de studie reeds veelomvattend genoeg is. Niettemin zou zo'n vergelijking wellicht de Nederlandse ontwikkeling van het effectenbedrijf der handelsbanken in een nog scherper perspectief plaatsen wat het belang van Geljons studie extra zou onderstrepen.

M.M.G. Fase
Amsterdam

J.C. Streng, *Zwols Biografisch Woordenboek. Een draagbaar mausoleum* (Hilversum: Verloren, 2004) 315 p. ISBN 9065507965

Met de oprichting van het Biografie Instituut bij de Rijksuniversiteit Groningen in september 2004 heeft het biografische genre eindelijk in Nederland een academische inbedding verworven. Het instituut gaat onderzoek verrichten op diverse niveaus: onderzoek naar bronnen, naar narratieve vormen en naar de sociaal-culturele context, waarbij gestreefd wordt naar theoretische publicaties over de biografie als genre. Deze en andere initiatieven zijn tekenend voor de toenemende populariteit waarin het bio-

grafische genre zich mag verheugen. Tot die andere initiatieven op het brede terrein van de biografie behoren naast de wassende stroom aan biografieën ook het tot stand komen van steeds meer regionale en lokale biografische woordenboeken.

Het onlangs verschenen *Zwols Biografisch Woordenboek* is bedoeld als een papieren mausoleum voor groepen Zwollenaars die tussen 1600 en 1850 van grote culturele betekenis zijn geweest voor de stad Zwolle. Het begrip culturele betekenis is door de samensteller J.C. Streng breed gedefinieerd. Het omvat kunsten en wetenschappen, religie, onderwijs, muziek en kunstnijverheid. In het woordenboek wordt aandacht besteed aan de levensschetsen van predikanten, priesters, liefdeprekers en rabbijnen, preceptoren (leraren klassieke talen), conrectoren en rectoren, onderwijzers en institeurs (kostschoolhouders), scribenten, uitgevers, boekhandelaren en drukkers, beeldende kunstenaars, zilversmeden, klokken- en orgelmakers en musici. Ook de kok Johann Georg Engelman (overleden in 1779) en de hovenier Georg Anton Blum (1765-1827) hebben zich een plaats in het papieren mausoleum weten te verwerven.

Bij de selectie en de beschrijving van de geportretteerden heeft de samensteller zich laten leiden door drie uitgangspunten: neem geen grote mannen en vrouwen op, waak voor verheerlijking en schrijf een amusant en boeiend lemma. Elk lemma wordt afgesloten met een beknopte literatuur- of bronverwijzing. Het biografisch woordenboek bevat bovendien een uitgebreide literatuurlijst en een alfabetische persoonslijst per discipline.

Qua aanpak is het *Zwols Biografisch Woordenboek* in diverse opzichten voorbeeldig. In de inleiding wordt een verantwoording gegeven van de gemaakte selectiekeuzes en wordt de culturele ontwikkeling van Zwolle als decor geschetst. De lezer is daardoor in staat de individueel geportretteerde in een bredere context te plaatsen: de stad Zwolle en de groep(en) waar hij of zij deel van uitmaakte. Bovendien worden daarbij interessante thema's aangesneden zoals de invloed van creatieve allochtonen op de cultuur in Zwolle, Zwolle als begin-, tussen- of eindstation in de loopbaan, de 'erfelijkheid' van beroepen en talenten, de beperkte aanwezigheid van vrouwen in de culturele circuits, de religieuze pluriformiteit van de Zwolse samenleving en de sociale mobiliteit. Zo concludeert Streng op basis van de biografische portretten dat de erfelijkheid van beroepen en talenten eerder uitzondering dan regel was. Een talent hield in Zwolle maar maximaal drie generaties stand. Hij wijst eveneens op de complexe familierelaties onder drukkers en uitgevers. Huwelijken speelden een belangrijke rol bij het intensiveren van zowel onderlinge verwantschappen als economische verbanden. Het *Zwols Biografisch Woordenboek* vormt door de gekozen aanpak niet alleen een lezenswaardig naslagwerk maar ook een inspiratiebron voor verder economisch- en sociaal-historisch onderzoek.

Is de aanpak voorbeeldig; de uitwerking smaakt naar meer. Dat geldt zowel de algemene inkadering in de Zwolse context als de geportretteerden. De omvang van de biografische portretten is nogal onevenwichtig. Menig lemma, de samensteller is zich hiervan overigens terdege bewust, heeft slechts de omvang van een epitaaf (graf-schrift).